

Huvudman

Friskolan Mosaik i Falun
ekonomisk förening
info@friskolanmosaik.se

Beslut

Datum 2025-02-03

Dnr SI 2024:2976

Sida 1 (8)

Ärendet

Tillsyn av grundskolan Friskolan Mosaik i Falu kommun; nu fråga om uppföljning av beslut den 25 juni 2024

Beslut

Skolinspektionen avslutar ärendet.

Om ärendet

Skolinspektionen har våren 2024 genomfört en tillsyn av Friskolan Mosaik i Falu kommun. Tillsynen har omfattat bestämmelser gällande saklighet och vetenskaplig grund, konfessionella inslag och tillgång till elevhälsa.

Skolinspektionen har den 25 juni 2024 beslutat att förelägga Friskolan Mosaik i Falun ekonomisk förening att senast den 15 november 2024 vidta åtgärder för att avhjälpa brister rörande saklighet och vetenskaplig grund, konfessionella inslag och tillgång till elevhälsa.

Friskolan Mosaik i Falun ekonomisk förening har den 14 november 2024 inkommit med en redovisning av vidtagna åtgärder med anledning av föreläggandena. Skolinspektionen har genomfört intervjuer med elever, lärare, personal i elevhälsan och rektorn samt lektionsobservationer. Som en del av tillsynen har även dokumentation granskats, bland annat undervisningsmaterial. Huvudmannen har yttrat sig över allt material av betydelse för beslutet.

Skolinspektionen har i nu aktuellt ärende tagit ställning till om Friskolan Mosaik i Falun ekonomisk förening har följt föreläggandet samt om påtalade brister har avhjälpats.

Motivering av beslutet

Saklighet och vetenskaplig grund

Omständigheter som ligger till grund för bedömningen

Av huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder framgår bland annat följande. Den föreläsning som en extern föreläsare höll på skolan kommer inte att återkomma och skolan kommer heller inte i framtiden bjuda in externa föreläsare som ifrågasätter vedertagen vetenskap. I all

undervisning som bedrivs ska det vara tydligt vad som är vetenskapligt belagt och vad som är andra sätt att skildra omvärlden. Det kommer att framgå tydligt i undervisningen att vetenskap och trosuppfattning inte är jämbördiga parter.

Elever uppger i intervju att de getts undervisning om big bang, jordens uppkomst och evolutionsteorin. De har inte haft någon extern föreläsning om dessa områden. De har fått lära sig skillnaden mellan naturvetenskapliga och andra sätt att skildra omvärlden. De har lärt sig att livet utvecklades från celler till människor och lärt sig argument för varför big bang hänt. En elev uppger att de fick lära sig bevis för att big bang ägt rum, såsom bakgrundsstrålning. Elever uppger att lärare visat bilder på förhistoriska människor och arkeologiska bevis. En elev uppger att lärarna sagt att människan utvecklats under lång tid och det var de helt säkra på. En elev uppger att lärarna inte har sagt att jorden skulle ha bildats för 10 000 år sedan. Flera elever uppger att lärarna inte har ifrågasatt vetenskapen.

Elever uppger vidare följande om undervisningen. Två elever uppger att lärare inte har sagt att det är säkert att universum och jorden är miljarder år gamla och att människan har funnits i hundratusentals år, för många av lärarna tror inte så. En elev förklarar det med att evolutionsteorin är en teori, trots allt. Några elever säger att lärarna var tydliga med vad teorin säger, men teorin är inte helt säker och att man kan tro på annat sätt. En elev uppger att lärare sagt att forskningen säger att det gått till så här, men man kan inte vara helt säker, för ingen människa har levt i miljoner år. En elev säger att lärarna sa att det kommer nya upptäckter hela tiden och därför kan man inte vara säker på någon teori.

Två lärare som undervisar i naturorienterande ämnen beskriver vilka områden de gått igenom i undervisningen och vilket material de använt. Till exempel har de gått igenom naturligt urval, artbildning, mutationer, massutdöenden, dinosaurier med mera. En lärare uppger att de förklarat vad det innebär att evolutionsteorin är en teori, med att man funnit mer och mer bevis för evolutionsteorin. De har också sagt att evolutionsteorin är en tillförlitlig teori. I ett moment har elever fått jämföra, men inte likställa, religiösa förklaringar med naturvetenskapliga förklaringar. Då har lärarna använt sig av ett stycke i läroboken med rubriken "Biologin hjälper oss att skilja på tro och vetenskap". Lärarna ger också exempel på hur evolutionsteorin ligger till grund för hela ämnet biologi.

Lärarna uppger vidare att då många elever är kristna så har de sagt att det faktum att vetenskapen säger så här, betyder inte att religionen är fel. En lärare säger att det inte är en motsättning, evolutionen och big bang fungerar även om man har en tro. En lärare uppger att de inte vill förmedla att de inte tror på det (big bang och evolutionsteorin). En lärare uppger att de har öppnat upp för en tro, att något kan stå bakom, men att de inte

förmedlat att de inte tror på det de undervisar om. På en fråga om varför elever tar upp att lärare är med i kyrkan, när Skolinspektionen frågar om undervisningen, svarar en lärare följande. Om en elev ser en lärare i kyrkan, där folk tänker på ett annat sätt, så vet eleven vem läraren är i skolan. Om en lärare har en annan åsikt och eleven sett det utanför skolan, så är det svårt att komma ifrån.

En annan lärare, som inte är lärare i naturorienterande ämnen men som undervisat om evolutionsteorin, uppger att de kan ha sagt i undervisningen om evolutionsteorin att om man tror på en skapare så får man tro på det, men nu ska vi prata om evolutionsteorin. Men de har inte sagt att man får tro vad man vill om vetenskap. Hen uppger att de undervisar så tydligt de kan om evolutionsteorin, om man sedan tror att en Gud ligger bakom, det är upp till var och en.

Rektorn uppger att hon har arbetat med hur undervisningen ska vara med samtliga lärare, utifrån Skolinspektionens beslut. Undervisningen ska vara saklig och vetenskaplig. Att elever uppfattat undervisningen annorlunda kan bero på att många är med i kyrkan. Lärarna i naturorienterande ämnen har varit mycket noga med undervisningen i de här ämnena och att de talar om vad som visar att vetenskapen är sann. I personaldiskussioner har lärare i naturorienterande ämnen lyft vad som är vetenskap och att intelligent design hör till livsåskådningar.

Skolinspektionen har begärt in och granskat undervisningsmaterial från undervisning om vetenskap, evolutionsteorin och universums uppkomst.

Av huvudmannens yttrande framgår bland annat följande. Lärarna har inte sagt att det är religionsfrihet i samband med lektioner om universums uppkomst eller evolutionsteorin. Inte heller att eleverna får välja på att tro på vetenskap eller religion. Evolutionsläran är den enda vetenskapliga teorin om vårt ursprung. Rektorn har tydligt förklarat för personalen på skolan att vetenskap och tro inte är jämbördiga.

Rättslig reglering

Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet (1 kap. 5 § skollagen).

Av förarbetena framgår bland annat följande. De nationella styrdokumenterna ger läraren utrymme att välja innehåll och metoder för att nå målen. Detta kräver ett vetenskapligt förhållningssätt i bemärkelsen att kritiskt granska, att pröva och att sätta enskilda faktakunskaper i ett sammanhang. Arbetet i skolan med att välja innehåll och metod och att värdera resultatet ska därför präglas av ett vetenskapligt förhållningssätt och kunskaper som grundar sig på relevant forskning och beprövad erfarenhet. Utbildningen, och de läroplaner och kursplaner som styr den,

vilar självklart på forskningsbaserad grund och beprövad erfarenhet. (...) Regeringen förslår formuleringen "vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet". Både utbildningens innehåll och den pedagogik som används omfattas av bestämmelsen. Formuleringen tydliggör också lärares ansvar att bedriva en undervisning som vilar på vetenskaplig grund. (prop. 2009/10:165, s. 223 f.)

I läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 22) avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, anges bland annat följande. Undervisningen i skolan ska vara icke-konfessionell. Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla föräldrar ska med samma förtroende kunna skicka sina barn till skolan, förvissade om att barnen inte blir ensidigt påverkade till förmån för den ena eller andra åskådningen. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i denna läroplan och klart ta avstånd från det som strider mot dem.

I kursplanen för ämnet biologi anges att eleverna ska få inblick i naturvetenskapens världsbild med evolutionsteorin som grund och på så sätt kunna utveckla sin förmåga att skilja mellan naturvetenskapliga och andra sätt att beskriva och förklara omvärlden.

Även i kursplanerna för fysik och kemi betonas att eleverna genom undervisningen ska kunna utveckla sin förmåga att skilja mellan naturvetenskapliga och andra sätt att beskriva och förklara omvärlden.

Skolinspektionens bedömning

Av utredningen framgår inledningsvis att huvudmannen inte kommer att bjuda in den föreläsare som föreläst om intelligent design. Huvudmannen kommer fortsättningsvis inte heller att bjuda in andra föreläsare som ifrågasätter vedertagen vetenskap.

När det gäller undervisningen i övrigt framgår följande. Huvudmannen har förklarat att det ska vara tydligt i undervisningen vad som är vetenskapligt belagt och vad som är andra sätt att skildra omvärlden. Rektorn har förklarat för personalen att vetenskap och tro inte är jämbördiga.

Det framgår inte att det undervisningsmaterial som huvudmannen lämnat och som använts i undervisningen rymmer något osakligt eller ovetenskapligt innehåll.

Såväl lärare som elever ger flera exempel på hur undervisningen är saklig och vilar på vetenskaplig grund. Elever berättar till exempel på hur de får lära sig bevis för såväl big bang som evolutionsteorin. Lärarna berättar att de lär ut att evolutionsteorin är en tillförlitlig teori och att det är den enda

vetenskapliga teorin om vårt ursprung. Det framkommer också att undervisningen förklarar skillnaden mellan naturvetenskapliga och andra sätt att beskriva och förklara omvärlden.

Trots det förekommer det hos vissa elever uppfattningar om att undervisningen inte har presenterat universums uppkomst och evolutionsteorin som säker kunskap. Flera elever beskriver att undervisningen sagt att kunskapen inom dessa områden inte är säkert. En elev har uppfattat lärarnas beskrivning av att vetenskapen är föränderlig som ett ifrågasättande av vetenskapen. En elev uppger att undervisningen sagt att forskningen säger att det är så här, men man kan inte vara säker, för ingen människa var med när det hände. Några elever säger att lärare sagt att man kan tro på ett annat sätt i NO-undervisningen än det som lärs ut, vilket bekräftas av en lärare. En lärare uppger att om elever ser en lärare i ett kyrkligt sammanhang där det finns andra uppfattningar än de vetenskapliga så kan det påverka hur eleverna förstår lärarens undervisning.

Utifrån ovanstående uppgifter om hur vissa elever uppfattat undervisningen så förutsätter Skolinspektionen att huvudmannen agerar för att motverka att innehållet i undervisningen uppfattas som osäker kunskap.

Av ovan redovisade omständigheter framkommer inte att Friskolan Mosaik i Falun ekonomisk förening brutit mot bestämmelserna när det gäller saklighet och vetenskaplig grund. Ärendet ska därför avslutas i denna del.

Konfessionella inslag

Omständigheter som ligger till grund för bedömningen

Av huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder framgår bland annat följande. Skolan har tidigare haft en adventssamling i en kyrka där det förekommit konfessionella inslag i samband med att en präst höll en betraktelse och välsignade de närvarande. För att säkerställa att konfessionella inslag är avgränsade från övriga aktiviteter kommer välsignelsen att tas bort från programmet och prästens avslutande betraktelse kommer inte att vara konfessionell. Huvudmannen kommer vid eventuella konfessionella inslag att fortsättningsvis skriftligen informera både vårdnadshavare och elever i mellan- och högstadiet, samt understryka att dessa inslag är helt frivilliga. Den föreläsning som Skolinspektionen bedömt vara ett konfessionellt inslag kommer inte att återkomma.

Av Skolinspektionens genomförda intervjuer med elever, lärare och rektorn framkommer inte något som motsäger ovanstående information. Det har enligt intervjuerna inte förekommit några konfessionella inslag detta läsår.

Rättslig reglering

Med konfessionella inslag avses bekännande eller förkunnande inslag som tillhör en viss religion och som initieras och genomförs av huvudmannen eller på dennes uppdrag (1 kap. 3 § skollagen).

Undervisningen vid fristående skolor, fristående förskolor och fristående fritidshem ska vara icke-konfessionell. (1 kap. 7 § skollagen)

Om en huvudman för en fristående skola har fått godkännande att bedriva utbildningen med konfessionell inriktning, får andra aktiviteter i utbildningen än undervisningen ha en sådan inriktning, med vissa i skollagen angivna begränsningar (1 kap. 7 a § skollagen).

I en utbildning med konfessionell inriktning får undantag från det som anges i 5 § tredje stycket om att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet enbart göras för konfessionella inslag.

Deltagandet i konfessionella inslag ska alltid vara frivilligt. Huvudmannen ska försäkra sig om att vårdnadshavare och barn eller elever är införstådda med detta.

Ett konfessionellt inslag ska avgränsas från andra aktiviteter i utbildningen. Om det i undantagsfall inte är möjligt att avgränsa ett konfessionellt inslag från en annan aktivitet i utbildningen utan att syftet med aktiviteten går förlorat, får det konfessionella inslaget ingå i aktiviteten. Om ett barn eller en elev inte vill delta i en aktivitet där ett konfessionellt inslag ingår ska barnet eller eleven erbjudas att ta del i en likvärdig aktivitet som inte innehåller sådana inslag. (1 kap. 7 b § skollagen)

Vid fristående skolor och fristående fritidshem med konfessionell inriktning får konfessionella inslag endast förekomma vid sådana tillfällen som huvudmannen skriftligen har informerat om. Sådan information ska lämnas till barnets vårdnadshavare, och i mellanstadiet och i högstadiet, även till eleven. (1 kap. 7 c § skollagen)

Information enligt 7 c § ska innehålla uppgifter om vilka konfessionella inslag som kan förekomma och när de kan förekomma, vilken likvärdig aktivitet utan konfessionella inslag som erbjuds som ett alternativ till en aktivitet där sådana inslag ingår, och en påminnelse om att deltagande i konfessionella inslag är frivilligt. (1 kap. 7 d § skollagen)

Skolinspektionens bedömning

Av ovan redovisade omständigheter framkommer inte annat än att verksamheten uppfyller författningarnas krav inom detta område. Ärendet ska därför avslutas i denna del.

Huvudmannen har angett vilken information som kommer att ges vid eventuella kommande konfessionella inslag. För det fall det blir aktuellt hänvisar Skolinspektionen till den rättsliga regleringen ovan. Där framgår, utöver vad huvudmannen nämnt om skriftlig information, att huvudmannen även ska försäkra sig om att alla vårdnadshavare, barn och elever är införstådda med att deltagandet i konfessionella inslag alltid är frivilligt.

Tillgång till elevhälsa

Omständigheter som ligger till grund för bedömningen

Av huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder framgår bland annat följande. Huvudmannen har slutit ett avtal gällande skolpsykologiska insatser som gäller fram till och med 30 juni 2026. Avtalet reglerar kostnaden för insatserna, inte mängden insatser. Huvudmannen planerar enligt redovisningen att ha elevhälsoteamsmöten med psykolog cirka en gång i månaden. Ett sådant möte har genomförts den 8 oktober 2024. Av inlämnat protokoll från mötet har psykolog deltagit och mötet har bland annat behandlat skolans förebyggande och hälsofrämjande arbete.

Rättslig reglering

För eleverna i förskoleklassen och grundskola ska det finnas elevhälsa. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal. Elevhälsan ska vara en del av skolans kvalitetsarbete. Vid behov ska elevhälsan samverka med hälso- och sjukvården och socialtjänsten. För medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog, kurator och specialpedagog eller speciallärare. (2 kap. 25 § skollagen)

Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande och omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Detta innebär att elevhälsan ska bidra till skapandet av miljöer som främjar elevernas lärande, utveckling och hälsa. Elevhälsan ska också stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål (prop. 2009/10:165 s. 656 och 657). Arbete med elevhälsa bör i stor utsträckning vara förebyggande och ha en hälsofrämjande inriktning. Arbete med elevhälsa förutsätter vidare en hög grad av samverkan mellan elevhälsans personal och övriga personalgrupper samt att det finns kompetens att tillgå för detta arbete. De mer generellt inriktade uppgifterna, där elevhälsans medverkan är viktig,

rör elevernas arbetsmiljö, skolans värdegrund som till exempel arbetet mot kränkande behandling och undervisningen om tobak, alkohol och andra droger och övrig livsstilsrelaterad ohälsa, jämställdhet samt sex- och samlevnadsundervisning med mera. Elevhälsan har ett särskilt ansvar för att bevaka att skolan bidrar till att skapa goda och trygga uppväxtvillkor (prop. 2009/10:165 s. 276).

Skolinspektionens bedömning

Av ovan redovisade omständigheter framkommer inte annat än att verksamheten uppfyller författningarnas krav inom detta område. Ärendet ska därför avslutas i denna del.

Beslutet har fattats av utredare Anna Malmenfelt.

Utredare Lars-Henrik Bergström har varit föredragande.